

İttihat ve Terakki Cemiyeti ve Faaliyetleri Üzerine Türkiye’de Yazılmış Tezler Bibliyografyası

Bibliography of Theses Written in Turkey on the Society of Cup and Progress and its Activities

Abdulahkim BİNGÖL
(Sorumlu Yazar-Corresponding Author)

Atatürk Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Erzurum, Türkiye

Graduate School of Turkish Research,
Ataturk University, Erzurum, Turkey.
abdulahkim.bingol@ogr.atauni.edu.tr

Geliş Tarihi/Received 12.05.2024
Kabul Tarihi/Accepted 13.06.2024
Yayın Tarihi/Publication Date 30.06.2024

Atf:
Bingöl, Abdulhakim. "İttihat ve Terakki Cemiyeti ve Faaliyetleri Üzerine Türkiye’de Yazılmış Tezler Bibliyografyası". *Tarih ve Tarihçi*, 3, sy.1 (Haziran 2024): 1-12.

Cite this article:
Bingöl, Abdulhakim. "Bibliography of Theses Written in Turkey on the Society of Cup and Progress and its Activities". *History and Historian*, 3, issue.1 (June 2024): 1-12.

Öz

Bu çalışma, İttihat ve Terakki Cemiyeti ile ilgili akademik camiada yapılan ve YÖKTEZ kataloğunda yer alan araştırmaları ortaya çıkarmayı amaçlamaktadır. Buradaki asıl hedef, İttihat ve Terakki Cemiyeti çerçevesinde çalışmak isteyen öğrencilere veya akademik personele kolaylık sağlamaktır. Bu bağlamda çalışma için öncelikle İttihat ve Terakki Cemiyeti ve faaliyetleri üzerine Türkiye’de yazılmış tezler bibliyografyası, konu olarak seçilmiştir. Çalışma daha sonra İttihat ve Terakki Cemiyeti hakkında bilgilerin verildiği giriş bölümü ile devam etmektedir. YÖKTEZ kataloğu incelenerek İttihat ve Terakki Cemiyeti ile ilgili Yüksek Lisans Tezleri ve Doktora Tezleri, iki ana kategoriye ayrılmıştır. Yüksek Lisans ve Doktora tezleri Zotero programı kullanılarak içerik açısından sınıflandırılmış ve bulgular bölümüne eklenmiştir. Son olarak genel bir değerlendirmenin yapıldığı sonuç bölümü yer almaktadır.

Anahtar Kelimeler: İttihat ve Terakki, İttihat Terakki ve İttihatçılık.

Abstract

This study aims to uncover the researches related to the Committee of Union and Progress that has been conducted within the academic community and is available in the YÖKTEZ catalog. The purpose here is to facilitate students or academic staff who intend to work within the framework of the Committee of Union and Progress. In this context, the first topic selected for the study is a bibliography of theses written in Turkey on the Committee of Union and Progress and its activities. The study then continues with an introductory section that provides information about the Committee of Union and Progress. The YÖKTEZ catalog has been reviewed, and the Master's theses and Doctoral dissertations related to the Committee of Union and Progress have been divided into two main categories. The Master's and Doctoral theses have been classified in terms of content using the Zotero program and added to the findings section. Finally, there is a conclusion section where a general evaluation is made.

Keywords: Union and Progress, Committee of Union and Progress, and Unionism.

Giriş

İttihat ve Terakki denildiği vakit, kiminin aklına gizli bir cemiyet, kiminin aklına bir fırka veyahut bir ideoloji gelmektedir. Bu saydığımız anlamlarla ilgili elbette pek çok çalışma yapılmıştır ve yapılmaya da devam edilmektedir. İttihat Terakki'ye baktığımız zaman iki ayrı yerde iki ayrı fikir şeklinde tezahür etmiştir. Bunun ilk ve fikri atılımları 1889 yılında Mekteb-i Tıbbiye'de birkaç öğrenci etrafından teşekkül etmiştir.¹ İbrahim Temo, İshak Sukuti; Abdullah Cevdet ve Mehmed Reşid gibi önderlerin etrafında İttihad-ı Osmanî adıyla² gelişen fikri atılım kısa zaman sonra Avrupa'ya, özellikle de Paris'e taşınmıştır. Özellikle de Ahmet Rıza Beyin Paris'teki faaliyetleri ve özgürlükçü bir nitelikte olan Meşveret gazetesini çıkarması, Hürriyetçi ve Pozitivist görüşlerin Cemiyet içine yayılmasıyla bu fikri gelişimin baş mimarlarından biridir.³ Akabinde Bahaeddin Şakir ve Dr. Nazım gibi cemiyetin önde gelen isimleri bu yapının Paris ayağını oluşturmaktadır. Mamafih ikinci ayağı ise Selanik merkezli olmak üzere Talat Bey, Cemal Paşa, Enver Paşa ve İsmail Canbulad gibi isimlerle Osmanlı Hürriyet Cemiyeti olarak vuku bulmuştur.⁴ Tarihler Ekim 1907'yi gösterirken iki cemiyet birleşmişti.⁵ Bundan sonra Hürriyet ve Kanun-i Esasî'nin tekrar yürürlüğe girmesi için birlikte hareket edeceklerdir. Hürriyetin ilan edilmesinden sonra cemiyet, devlet mekanizmasına fiilen egemen olma yolunda adımlar atmaya başlamıştır. Bunların sonuncusu sayılabilecek olanı ise Bab-ı Ali baskınıdır.⁶ İttihat ve Terakki cemiyeti, Kamil Paşa hükümetinin Balkanlardaki siyasetinden oldukça rahatsızdır.⁷ Akabinde gelişen olaylar bir hükümet darbesinin habercisi niteliğindedir. Neticede İttihat ve Terakki cemiyeti tarafından 1913 yılında yapılan bir darbeye Kamil Paşa hükümeti devrilmiş ve yerine Mahmut Şevket Paşa hükümeti kurulmuştur.⁸ Cemiyet, Birinci Cihan Harbi sırasında ve sonrasında kan kaybetmeye başlamıştır. Mondros Mütarekesinden sonra iyice tepki oklarının hedefinde olan cemiyet ve cemiyetin üç büyük siması olan Enver, Talat ve Cemal Paşalar, çıkış yolu aramaya kalkışmışlardır. İttihatçı triumvira, çıkışı İstanbul'dan ayrılmakta bulmuşlardır. Üç önemli sima, 1 Kasım 1918 yılında Alman denizaltıyla İstanbul'dan Sivastopol'a gitmişlerdir. Aynı gün İttihat ve Terakki'nin kendini feshetmiştir.⁹

Amaç

Bu bibliyografi çalışmasında, YÖKTEZ kataloğunu tarayarak akademik camiada İttihat ve Terakki ile ilgili Yüksek Lisans ve Doktora çalışmalarını göstermek hedeflenmektedir. Ayrıca İttihat ve Terakki Cemiyeti çerçevesi içinde çalışmak niyetinde olan öğrenci veya akademik personele kolaylık sağlamak amaçlanmaktadır. Çalışmanın doğrultusunda YÖKTEZ kataloğu tarandıktan sonra çalışmalar kategorize edilerek Yüksek Lisans ve Doktora çalışmaları olarak bulgular başlığı altında çalışmaya eklenmiştir. Bulgular sonrasında genel değerlendirme yer almaktadır.

Yöntem

İttihat ve Terakki Cemiyeti, çalışma alanı olarak oldukça geniş bir yere sahiptir. Çalışmanın kapsamı Yüksek Lisans ve Doktora çalışmaları olarak belirlenmiş ve bu doğrultuda YÖKTEZ kataloğu taranmıştır. "İttihat ve Terakki, İttihat Terakki ve İttihatçılık, Enver Paşa, Talat Paşa, Cemal Paşa, Bahaeddin Şakir, Doktor Nazım, Dr. Nazım, İsmail Canbulat, Ahmet Rıza, Said Halim Paşa, Hüseyin Cahit Yalçın, Cavid Bey, Kara Kemal, Yakup Cemil" anahtar kelimeleri ile YÖKTEZ kataloğunda tarama yapılmıştır. Elde edilen sonuçlar *Bulgular* başlığı altında incelenmiştir. Çalışma hazırlanırken bulguların ayrımı için Zotero adlı kaynak biriktirim ve değerlendirme programından yararlanılmıştır. Yöntem olarak nitel araştırma yöntemi kullanılmış olup bulgular, iki ayrı bölüme ayrılmıştır. İlk başlıkta Yüksek Lisans tezlerine, ikinci başlıkta ise Doktora tezlerine yer verilmiştir. Son olarak Sonuç kısmında elde edilen bulgulardan hareketle değerlendirmeler yapılmıştır.

¹ Bernard Lewis, *Modern Türkiye'nin Doğuşu*, 13. bs (Ankara: Arkadaş Yayınevi, 2022), 267.

² M. Şükrü Hanoğlu, *Bir Siyasal Örgüt Olarak Osmanlı İttihat ve Terakki Cemiyeti ve Jön Türklük (1889-1902)* (İstanbul: İletişim Yayınevi, 1989), 174.

³ Sina Akşin, *100 Soruda Jön Türkler ve İttihat ve Terakki* (İstanbul: Gerçek Yayınevi, 1980), 27.

⁴ Daha detaylı bilgi için ayrıca bkz. Süleyman Tekir, *İttihatçılık Doğuşu*, 1. bs (İstanbul: Kronik Kitap, 2023), 21-171.

⁵ Tekir, *İttihatçılık Doğuşu*, 61.

⁶ Bab-ı Ali baskını ve devlet mekanizmasının ele geçmesi hk. bkz. Ziya Şakir, *İttihat ve Terakki-II Nasıl Yaşadı?*, (İstanbul: Akıl Fikir Yayınları, 2014), 783-804.

⁷ Ahmet Mehmetefendioğlu, *İkinci Meşrutiyet Döneminde Osmanlı Hükümetleri ve İttihat ve Terakki* (Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, 1996), 172.

⁸ Mehmetefendioğlu, *İkinci Meşrutiyet Döneminde Osmanlı Hükümetleri ve İttihat ve Terakki*, 173.

⁹ Emrah Sefa Gürkan, *Cumhuriyet'in 100 Günü İnkılabın Ayak Sesleri*, 1. bs (İstanbul: Mundi Kitap, 2023), 70.

Bulgular

Yüksek Lisans Tezleri

- Abatay, Gülcan. "İzmir Basınına Göre İttihat ve Terakki Cemiyeti Kulüpleri (Ahenk, İttihat, Anadolu)". Yüksek Lisans Tezi, Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, 2019.
- Acer, Hüsnü. "Perceiving The Committee Of Union And Progress: Two Authors, Two Approaches". Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Ana Bilim Dalı, 2020.
- Aday, Hatice. "İttihat ve Terakki Dönemi Vatandaşlık Eğitimi Politikaları ve Uygulamalarının Değerlendirilmesi". Yüksek Lisans Tezi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı, 2023.
- Akgül, Yasin. "İttihat ve Terakki Cemiyeti ve Türk Militarizminin İnşası: Silah Gazetesinin Söylem Analizi". Yüksek Lisans Tezi, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı, 2020.
- Akkaya, Fırat. "Anadolu'nun Homojenleştirilmesinde İttihat ve Terakki Cemiyeti (1913-1918) Politikaları". Yüksek Lisans Tezi, Beykent Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı Uluslararası İlişkiler Bilim Dalı, 2022.
- Akmeşe, Muhammet Mustafa. "İslâm İdare Hukuku Açısından Said Halim Paşa'nın İslâm'da Teşkilat-ı Siyâsiyye Risâlesi Adlı Eserinin İncelenmesi". Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslam Bilimleri Ana Bilim Dalı, 2023.
- Aksu, Hasan. "Osmanlı Basınında Said Halim Paşa Suikastı". Yüksek Lisans Tezi, Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Ana Bilim Dalı Yakınçağ Tarihi Bilim Dalı, 2018.
- Akyar, Selin Nur. "İttihat ve Terakki Mensubu Şahıslara Yazılan Şiirler". Yüksek Lisans Tezi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Yeni Türk Edebiyatı Bilim Dalı, 2023.
- Albayrak, Şeref. "Tanzimat Aydınları ve Said Halim Paşa'da Medeniyet Algısı". Yüksek Lisans Tezi, Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı Siyaset Bilimi Bilim Dalı, 2019.
- Alkan, Ayça. "Joseon'un Sarim Partisi ve Osmanlı'nın İttihat Ve Terakki Fırkası Karşılaştırmalı Bir Tarih Çalışması". Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Programı, 2018.
- Altınay, Elvan. "İttihat-Terakki Partisi ve Kemalizm". Yüksek Lisans Tezi, Atılım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi ve Siyaset Bilimi Anabilim Dalı Kamu Yönetimi ve Siyaset Bilimi Yüksek Lisans Programı, 2020.
- Altuncu, İlker. "Türk Basınında Cemal Paşa Suikastı ve Yansımaları". Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Anabilim Dalı, 2010.
- Arvasi, Melik. "II. Abdülhamit Yönetimine Muhalefet: İttihat ve Terakki Cemiyeti". Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2011.
- Aslan, Ahmet. "Türk Basınında Talat Paşa Suikastı ve Yansımaları". Yüksek Lisans Tezi, 2010.
- Ateş, Mustafa. "İttihat ve Terakki Cemiyeti ve Balkanlar". Yüksek Lisans Tezi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Ana Bilim Dalı, 2022.
- Atılğan, Ömer Faruk. "Silahların Gölgesinde Siyaset: Bir komitacı Olarak Yakup Cemil Bey". Yüksek Lisans Tezi, Düzce Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tarih Ana Bilim Dalı Yakınçağ Tarihi Bilim Dalı, 2022.
- Aykaç, Erkal. "II. Meşrutiyetin İlk Üç Ayında Hüseyin Cahit Yalçın'ın Tanin'deki Yazılarının Muhteva Analizi". Yüksek Lisans Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Ana Bilim Dalı, 2000.
- Balçık, Mustafa. "İttihat ve Terakki dönemi İktisadi Hayat ve Maliye Nazırı M. Cavit Bey". Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, 1998.
- Barış, Savaş. "Meclis-i Ayan Zabıtlarına Göre Ahmet Rıza Bey". Yüksek Lisans Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Ana Bilim Dalı Yakınçağ Tarihi Bilim Dalı, 2011.
- Başhan, Murat. "İttihat-Terakki Cemiyeti'nin Irak Coğrafyasındaki Faaliyetleri (1908-1918)". Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Üniversitesi Tarih Anabilim Dalı, 2018.
- Batmaz, Kezban. "II. Meşrutiyet Döneminde İttihat Terakki ve Yahudi İlişkisi (1909-1918)". Yüksek Lisans Tezi, Nevşehir

- Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2012.
- Bilican, Ertuğrul. "Said Halim Paşa'da Doğu-Batı Sorunu". Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1988.
- Bostan, M. Hanefi. "Said Halim Paşa'nın Hayatı". Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yakınçağ Tarihi Ana Bilim Dalı, 1986.
- Bozkurt, Selman. "İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin Yerel Bir Medyası 'Diyarbakır'de Dicle' Gazetesi (1913-1915)". Yüksek Lisans Tezi, Mardin Artuklu Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, 2023.
- Bulanık, Abdulhalit. "Said Halim Paşa'da Ahlak ve Siyaset". Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı İslam Felsefesi Bilim Dalı, 2004.
- Bülbül, Kudret. "Bir Siyasal Düşünür Olarak Prens Said Halim Paşa". Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi Ana Bilim Dalı, 1994.
- Cengiz, Filiz. "Dr. Nazım ve Bahaeddin Şakir'in Kaleminden İttihad ve Terakki Cemiyeti". Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Anabilim Dalı, 1997.
- Cengiz, Sema Ayla. "Maliye Nazırı Mehmet Cavid Bey Dönemi (1908-1926) İktisadî-Malî Görüş ve Uygulamaları". Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Maliye Ana Bilim Dalı, 2012.
- Coşar, A.Seval. "Siyasal bir örgüt olarak İttihat ve Terakki ve Jön Türkler". Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Ana Bilim Dalı, 1993.
- Çakmakkaya, Beste. "İttihat ve Terakki'nin Temel Hedefleri ve II. Meşrutiyetteki Rolü". Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Aydın Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Tarih Programı, 2020.
- Çalık, Emre. "İttihat ve Terakki'nin Feshinden Sonra İttihatçılık 1918-1926". Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, 2016.
- Çalışır, Mesut. "İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin Anadolu Kulüpleri ve Faaliyetleri". Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Ana Bilim Dalı, 2023.
- Çatal, Yasin. "Başkomandan Vekili ve Harbiye Nazırı Enver Paşa'nın Çanakkale Cephesindeki Rolü". Yüksek Lisans Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Ana Bilim Dalı, 2019.
- Çelenk, Hamza. "İttihat ve Terakki Cemiyetinin Türkiye'nin Siyasi Düşüncesine Etkisi". Yüksek Lisans Tezi, Harran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı, 2017.
- Çetik, Mete. "Osmanlı İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin (1906-1908) Örgütü". Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1995.
- Çiftçiöğlü, Abdullah Gökalp. "Mehmed Cavid Bey'in İhsaiyat Kitabının Türk İstatistik Tarihindeki Yeri". Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe Ana Bilim Dalı Bilim Tarihi Bilim Dalı, 2021.
- Çoşkun, Sema. "Birinci Dünya Savaşı Arifesinde Türk Basınında Enver Paşa İmajı". Yüksek Lisans Tezi, Kütahya Dumlupınar Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tarih Ana Bilim Dalı, 2021.
- Çot, Fatma Zuhal. "İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin Eğitim Sistemi". Yüksek Lisans Tezi, Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı, 2010.
- Demir, Kübra. "İttihat Terakki Politikalarının Balkanlarda Ayrılıkçı-Milliyetçi Hareketlere ve Balkan Savaşlarına Etkisi". Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Üniversitesi Tarih Anabilim Dalı, 2020.
- Demirgüç, Aysu. "İttihat ve Terakki Dönemi Cemiyet Hayatında Meydana Gelen Değişiklikler". Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Bilim Dalı, 1999.
- Demirkıran, Hakkı. "Ahmet Rıza Bey'in Eğitim Konusundaki Görüşleri ve Çalışmaları". Yüksek Lisans Tezi, Altınbaş Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Ana Bilim Dalı Siyasi Tarih Bilim Dalı, 2021.
- Doğan, Cabir. "Enver Paşa'nın Yurt Dışındaki Hayatı ve Mücadelesi". Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Ana Bilim Dalı, 1998.
- Doğan, Selim. "İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin Ermenilerle ilişkileri (1908 öncesi ve sonrası)". Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Ana Bilim Dalı Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Bilim Dalı, 2015.

- Duman, Mustafa. "Kapitülasyonların Kaldırılmasıyla Birlikte Gelişen Dış Ticaret Politikası İttihat Terakki ve Lozan Barış Antlaşması Dönemlerinin Karşılaştırılması". Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı Uluslararası Ticaret ve Para Yönetimi Bilim Dalı, 2020.
- Dündar, Fuat. "İttihat ve Terakki'nin Müslümanları İskân Politikası (1913-1918)". Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Balkanlar, Ortadoğu ve Asya Gelişmeleri Bilim Dalı, 2000.
- Düzgün, Öztekin. "Türk Romanında İttihat ve Terakki Algısı (1908-2016)". Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Tarih Bilim Dalı, 2019.
- Ekşi İlhan, Gönül. "Abdülhamid Dönemi İttihat Terakki ve Ermeni İlişkileri 1876-1909". Yüksek Lisans Tezi, Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Küreselleşme ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, 2021.
- Eliri, Yusuf Alper. "Cemal Paşa'nın Askeri Kişiliği ve Askeri Faaliyetleri". Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Ana Bilim Dalı, 2008.
- Erdem, Zozan. "II. Meşrutiyet Döneminde İttihat ve Terakki Muhafızı Bir Gazete: Yeni Gazete". Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, 2022.
- Ersaydı, Alper. "Alemdar Gazetesine Göre Mütareke Dönemi Başında İttihatçılar ve İttihatçılık". Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Bilim Dalı, 2007.
- Ertan, Ahmet. "İttihat ve Terakki Dönemi İktisadi ve Mali Politikaların Sosyoekonomik Sonuçları". Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Maliye Anabilim Dalı, 2021.
- Ertaş, Ayşe. "Milli Mücadele Yıllarında Enver Paşa'nın Faaliyetleri". Yüksek Lisans Tezi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tarih Ana Bilim Dalı Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Bilim Dalı, 2022.
- Eryiğit, Ercan. "İttihat Terakki'nin Osmanlı İmparatorluğu'nda Siyasete ve Yönetime Etkileri". Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalı Kamu Yönetimi Bilim Dalı, 2009.
- Gökçe, Alperen. "Kara Kemal ve Esnaf Cemiyetleri". Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Ana Bilim Dalı Tarih Bilim Dalı, 2021.
- Gökçek, Gökhan. "İttihat ve Terakki'nin Alevi-Bektaşî Politikaları". Yüksek Lisans Tezi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Alevi Bektaşî Kültürü Anabilim Dalı, 2019.
- Göktaş, Dilara. "İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin Kadın Algısı (Selma Rıza Örneği)". Yüksek Lisans Tezi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Yakınçağ Tarihi Bilim Dalı, 2019.
- Görgülü, Sabahattin. "Hüseyin Cahit Yalçın'ın Sürgün Hayatı ve Sürgün Edebiyatına Olan Tesirleri". Yüksek Lisans Tezi, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, 2003.
- Gözübenli, Mükerrrem. "İttihat ve Terakki Dönemi Osmanlı Devleti'nin Sosyal ve Ekonomik Yapısı". Yüksek Lisans Tezi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Ana Bilim Dalı, 2023.
- Gül, Adnan. "Türk Yenileşme Tarihinde Bir Mütefekkir Olarak Said Halim Paşa ve Batılılaşma Problemi". Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Ana Bilim Dalı, 1994.
- Gülaçar, Ayşe Gülher. "İttihat ve Terakki Partisi Üyelerinin Hatıratında Vatan Fikri". Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Yakınçağ Bilim Dalı, 2018.
- Gülbahar, Ali Necip. "İttihat ve Terakki Dönemi ve İktisadi Politika". Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Ana Bilim Dalı, 1985.
- Gülcan, Sibel. "II. Meşrutiyet Döneminde Osmanlı Düşünce Hayatında Said Halim Paşa". Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı Siyaset ve Sosyal Bilimler Bilim Dalı, 2000.
- Güney, Ali Rıza. "The Westernization Paradigms Of The Committee Of Union And Progress And Atatürk: Rupture Or Continuity". Yüksek Lisans Tezi, İhsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Ana Bilim Dalı, 1998.
- Güngör, Gökhan. "İttihat ve Terakki Cemiyeti-Rusya İlişkileri". Yüksek Lisans Tezi, Kastamonu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Ana Bilim Dalı Yakınçağ Tarihi Bilim Dalı, 2022.
- Gürel, Cemal Necip. "İttihat ve Terakki ve Paramiliter Yan Kuruluşları". Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, 2009.

- Hasanoğlu, Murat. "Hüseyin Cahit Yalçın'ın Hayâl İçinde Romanında Söz Varlığı". Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, 2016.
- İnal, Esra. "Enver Paşa'nın Birinci Dünya Savaşı'ndaki Cephe Ziyaretleri". Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Ana Bilim Dalı Tarih Bilim Dalı, 2019.
- İpekçi, Vahit. "Dr. Nazım Bey'in Siyasal Yaşamı". Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Ana Bilim Dalı, 2006.
- İyidoğan, Gülcan. "Celal Nuri'nin Yazılarında İttihat ve Terakki (Atı Gazetesi 30 Ekim 1918 -19 Mayıs 1919)". Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Bilim Dalı, 2013.
- Kara, İlyas. "Basmacılık Hareketinde Enver Paşa'nın Rolü". Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Bölümü Ortaçağ Tarihi Ana Bilim Dalı Ortaçağ Tarihi Bilim Dalı, 2008.
- Kara, Polat. "Mütareke döneminde İttihat ve Terakki kadrolarının tasfiye edilmesi ve Talat ve Cemal Paşa'ların faaliyetleri". Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi ve Siyaset Bilimi Ana Bilim Dalı, 2002.
- Karadana, Şenol. "II. Abdülhamit Döneminde İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin Faaliyetleri". Yüksek Lisans Tezi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Ana Bilim Dalı, 2017.
- Karahan, Kamile Feyzanur. "Türkçülerin ve İslamcıların Kadına Bakışı (Ziya Gökalp ve Said Halim Paşa Örneği)". Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı İslam Felsefesi Bilim Dalı, 2022.
- Karlı, Elçin. "The Concept of State in Said Haim Pasha and Ziya Gökalp". Yüksek Lisans Tezi, Fatih Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı, 2010.
- Kaşıyuğün, Ali. "Enver Paşa'nın Orduyu İslah Çalışmaları 1914-1918". Yüksek Lisans Tezi, Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Bölümü Tarih Ana Bilim Dalı Tarih Eğitimi Bilim Dalı, 2009.
- Keskinel, Şerife. "Hüseyin Cahit Yalçın'ın 'Nadide' Romanının Söz Varlığı". Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, 2016.
- Kızılkaya, Selçuk. "İttihat Terakki Cemiyeti Merkez-i Umumi". Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, 2013.
- Kiraz, Zeynep F. "Hüseyin Cahit Yalçın'ın Makaleleri". Yüksek Lisans Tezi, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, 2003.
- Korkmaz, Hüseyin. "Said Halim Paşa'nın Dini ve İçtimai Görüşleri". Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1994.
- Kurt, İsmail. "İttihat ve Terakki Döneminde Osmanlı Ekonomisi". Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yakınçağ Tarihi Anabilim Dalı, 2012.
- Küçükkeleş, Nehir. "İttihat ve Terakki'nin Eğitim Politikası(1908-1918) Cemiyet'in Kendi İnsan Tipini Yaratma Politikası". Yüksek Lisans Tezi, Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, 2021.
- Mezani, Rezart. "İttihat ve Terakki, Arnavutlar ve Arnavutluk". Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Yakınçağ Bilim Dalı, 2003.
- Mülazımoğlu, Maksud Emre. "Devlet Adamı Olarak Mehmed Talat Paşa". Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı Yönetim Bilimleri Bilim Dalı, 2019.
- Önen, Nizam. "Osmanlı İttihat ve Terakki Cemiyeti ile Cumhuriyet Halk Fırkası'nın Karşılaştırmalı İncelenmesi". Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi ve Siyaset Bilimi Ana Bilim Dalı, 1996.
- Örs, Orhan. "İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin Kürt Politikası 1908-1914". Yüksek Lisans Tezi, Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Cumhuriyet Tarihi Bilim Dalı, 2012.
- Özarlan, Lütfi. "İttihat ve Terakki-İslamcılıktan Türkçülüğe Geçiş Süreci". Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Bilim Dalı, 1999.
- Özbek, Gülşen. "Arap Milliyetçiliğinin Doğuşu: İttihat ve Terakki Döneminde Türk-Arap İlişkileri (1908-1916)". Yüksek Lisans Tezi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Ana Bilim Dalı, 2010.
- Özbozdağlı, Özer. "İttihat ve Terakki'nin Balkan Siyaseti (1908-1914)". Yüksek Lisans Tezi, Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal

- Bilimler Enstitüsü Tarih Ana Bilim Dalı, 2005.
- Özdamar, Ömer. "Yakup Kadri Karaosmanoğlu ve Kemal Tahir'in Romanlarında İttihat ve Terakki Cemiyeti". Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı Sosyoloji Bilim Dalı, 2008.
- Özdemir, Remzi. "Bir siyasi parti olarak İttihat ve Terakki'nin evrimi: İttihat ve Terakki Kongreleri (1908-1918)". Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Ana Bilim Dalı, 2000.
- Özdil, Mahmut. "İttihat ve Terakki dönemi Osmanlı-Almanya Siyasi İlişkileri (1908-1918)". Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Yeni Yüzyıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkileri Anabilim Dalı, 2017.
- Özkuş, Ömer Faruk. "İttihat-Terakki Cemiyeti ve Türkiye'de Sol Hareketler (1902-1918)". Yüksek Lisans Tezi, Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Ana Bilim Dalı Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Programı, 2019.
- Özmen, Ayşe Gülrü. "Enver Pasha and The Political Currents in The Late Ottoman Period". Yüksek Lisans Tezi, İhsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı, 2000.
- Özmen, Hüseyin. "Avustralya Basınında Enver Paşa". Yüksek Lisans Tezi, Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Ana Bilim Dalı, 2022.
- Pekasil, Tahir. "Said Halim Paşa'da Toplum ve Siyaset". Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Ortadoğu ve İslam Ülkeleri Enstitüsü Sosyoloji ve Antropoloji Ana Bilim Dalı, 1998.
- Poyraz, Mücahit. "Cumhuriyet Dönemi Lise Tarih Ders Kitaplarında İttihat ve Terakki Hareketi'nin İncelenmesi". Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Sosyal Bilimler ve Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı Tarih Öğretmenliği Bilim Dalı Yüksek Lisans Programı, 2018.
- Sarı, Süleyman Arif. "Ahmet Rıza'nın Sosyolojik ve Dini Görüşleri". Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı Din Sosyolojisi Bilim Dalı, 2004.
- Sevinç, Hikmetullah. "İttihat ve Terakki Deneyiminden Halk Fırkası'na Siyasal Örgütlenmenin Taşrada Uygulanması (1913-1946) Siirt Örneği". Yüksek Lisans Tezi, Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yakınçağ Tarihi Anabilim Dalı, 2022.
- Sonkaya, Mahmut. "İttihat ve Terakki Cemiyet Üyelerinin Kaleme Almış Olduğu Hatıralarda 1. Dünya Savaşı". Yüksek Lisans Tezi, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, 2023.
- Sürücü, Gözde Nur. "Kara Kemal Bey'in Hayatı ve Millî Mücadele'deki Faaliyetleri". Yüksek Lisans Tezi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tarih Ana Bilim Dalı Cumhuriyet Tarihi Bilim Dalı, 2022.
- Süvari, Seyhan. "İttihat ve Terakki". Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi Ana Bilim Dalı, 1985.
- Şendal, Tunay. "İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin Sultan II. Abdülhamit'e Yönelik Muhalefette Ayrılıkçı-Milliyetçi Unsurlarla İşbirliği". Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Üniversitesi Tarih Anabilim Dalı, 2018.
- Şener, Ömer Faruk. "Geçmişten Günümüze Said Halim Paşa Yalısı". Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Ana Bilim Dalı, 2019.
- Şenlik, Mehmet. "Said Halim Paşa'da Din-Devlet İlişkisi". Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı Din Sosyolojisi Bilim Dalı, 1998.
- Şimşek, Gülsüm. "Bir Muhalefet Lideri 'Ali Rıza Bey' (1858-1930)". Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Ana Bilim Dalı, 2004.
- Şimşeker, Somer Alp. "İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin Ekonomi Politikalarında Topyekün Harbin Etkisi ve Kara Kemal Bey'in Yeri". Yüksek Lisans Tezi, Harp Akademileri Stratejik Araştırmalar Enstitüsü, 2014.
- Şirin, Serdar Ekrem. "İttihat ve Terakki Döneminde İstanbul'da asayişsizlik: 1908-1914". Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Tarih Ana Bilim Dalı Yakınçağ Tarihi Bilim Dalı, 2004.
- Tatar, Ercan. "Milli İktisat ve Kara Kemal". Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Anabilim Dalı, 2007.
- Temel, Ali. "II. Meşrutiyet Sonrası İttihat Terakki Cemiyeti'nin Balkan Siyaseti". Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı Siyasi Tarih Bilim Dalı, 2022.
- Temzigiül, Ömer Faruk. "II. Abdülhamid ile İttihat ve Terakki İdaresi'nin Ekonomi Politikalarının Değerlendirilmesi". Yüksek

- Lisans Tezi, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Üniversitesi Tarih Anabilim Dalı, 2022.
- Tokay, Seher Büşra. "Çağdaşlaşma Yolunda İki Farklı İzdüşüm: Mehmed Cavid Bey ve Musa Akyiğitzade". Yüksek Lisans Tezi, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Ana Bilim Dalı, 2023.
- Topkara, Mustafa. "Son Dönem Osmanlı Devlet Adamlarında Hukuk Devleti Düşüncesi: Tunuslu Hayreddin Paşa, Ahmet Midhat Paşa ve Said Halim Paşa Örneği". Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı, 2022.
- Toptaş, Seyfi. "İttihat ve Terakki Cemiyeti ve Osmanlı Posta ve Telgraf Teşkilatı". Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Yakınçağ Tarihi Bilim Dalı, 2004.
- Tosun, Hanifi. "İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin Cumhuriyet Dönemi Kamu Yönetiminin Yapılanmasına Etkileri". Yüksek Lisans Tezi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Kentleşme ve Çevre Sorunları Bilim Dalı, 2022.
- Turgaz, Mehmet. "Anılarda İttihat ve Terakki". Yüksek Lisans Tezi, Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, 2020.
- Türk, Ahmet. "1908 İnkılabı ve İttihat ve Terakki Cemiyeti Yönetimine Karşı Gelişen Tepki ve Muhalefet". Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türk Tarihi Ana Bilim Dalı Cumhuriyet Tarihi Bilim Dalı, 1998.
- Türk, Muzaffer. "Enver Paşa'nın Osmanlı Dış Politikasına Etkisi". Yüksek Lisans Tezi, Bahçeşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Küresel Siyaset ve Uluslararası İlişkiler Bilim Dalı, 2018.
- Türkyılmaz, Hilmi. "Said Halim Paşa'da Din ve Batılılaşma". Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı Din Sosyolojisi Bilim Dalı, 2003.
- Usta, Tamer. "İttihat ve terakki Zihniyet ve Siyaset". Yüksek Lisans Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, 2018.
- Uyanık, Ercan. "II. Meşrutiyet Döneminde İttihat ve Terakki'nin Eğitim Politikası ve İzmir". Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Tarih Eğitimi Anabilim Dalı, 2000.
- Uygun, Merve Deniz. "İttihat ve Terakki Liderlerinin Yurtdışına Kaçmaları ve Ahmet İzzet Paşa Kabinesinin İstifası". Yüksek Lisans Tezi, Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, 2021.
- Uzman, Nasrullah. "İttihat ve Terakki Dönemi Türk - Rus ilişkileri (1908-1918)". Yüksek Lisans Tezi, Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Bilim Dalı, 2008.
- Üçüncü, Uğur. "Milli Mücadelede Trabzon'da İttihatçılık". Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Tarih Programı, 2006.
- Ünal, Serkan. "Hürriyet ve İtilaf-İttihat ve Terakki mücadelesi (1911-1913)". Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi ve Siyaset Bilimi Ana Bilim Dalı Siyaset Bilimi Bilim Dalı, 2004.
- Yalçın, Ercan. "Devrimler Döneminde İttihatçılık ve Kemalizm (1919-1926)". Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Anabilim Dalı, 2012.
- Yatkin, Özgür. "İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin İzmir'deki Yayın Organı İttihad Gazetesi". Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Programı, 2018.
- Yazar, Mehmet. "Said Halim Paşa'nın Düşüncelerinin Günümüze Yansımaları". Yüksek Lisans Tezi, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe Ana Bilim Dalı, 2022.
- Yazıcıoğlu, Nuray. "Attıla İlhan'ın romanlarında İttihat ve Terakki". Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, 1998.
- Yıldız, M. Cengiz. "Said Halim Paşa'da Batılılaşma, İslamcılık ve Milliyetçilik". Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Ana Bilim Dalı, 1994.
- Yılmaz, Ayşegül. "İttihat ve Terakki'nin Tarihi Bir Kaynağı Olarak Son Posta Gazetesi". Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Tarih Bilim Dalı, 2019.
- Yılmaz, Mustafa Tarhan. "Mehmed Cavid Bey ve İzmir Suikastı". Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Ana Bilim Dalı, 2019.

- Yörükoğlu Petek, Aysim. "İttihat Terakki İktidarı ve Halaskaran-ı Zabitan Grubu (1908-1913)". Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, 2014.
- Yüceler, Merve. "İslam Medeniyetinin Geri Kalması Tartışmaları: Said Halim Paşa Örneği". Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İslam Tarihi ve Sanatları Ana Bilim Dalı İslam Tarihi Bilim Dalı, 2021.
- Zohrap, Gülgün Selin. "İttihat ve Terakki Döneminde Ekonomi Anlayışı Millî İktisat Fikri ve Alman Modeli ile Bir Karşılaştırma". Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı İktisat Teorisi ve Tarihi Bilim Dalı, 2022.

Doktora Tezleri

- Ağırman, Ferhat. "Yaşadığı Dönemdeki Fikirler Işığında Said Halim Paşa ve Düşünceleri". Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı, 2007.
- Akal, Emel. "Milli Mücadele Başlangıcında Mustafa Kemal, İttihat ve Terakki ve Bolşevizm". Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi ve Siyaset Bilimi Anabilim Dalı, 2001.
- Akcan, Erol. "İttihat ve Terakki Fırkası'nın Paramiliter Gençlik Kuruluşları". Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Bilim Dalı, 2013.
- Akpek, Mehmet Murat. "Enver Paşa Özelinde İttihatçıların Kurtuluş Savaşı'ndaki Etkileri Üzerine Bir Tarihsel Analiz (1918-1921)". Doktora Tezi, Hasan Kalyoncu Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Ana Bilim Dalı, 2023.
- Artuç, Nevzat. "Ahmed Cemal Paşa (1872-1922) Askeri ve Siyasi Hayatı". Doktora Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Ana Bilim Dalı, 2005.
- Aslan, Taner. "İttihat ve Terakki Cemiyeti ve Dönemi Düşünce Yapısının Cumhuriyet Üzerine Tesirleri". Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Ana Bilim Dalı, 2005.
- Aşçı, Emine. "İttihat ve Terakki'nin Fikri Yapısı ve Siyasi Yansımaları". Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Bilim Dalı, 2018.
- Avcı, Ömer. "Ahmet Rıza Bey'in Fikirleri ve Siyasal Faaliyetleri (1894-1914)". Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Ana Bilim Dalı Yakınçağ Tarihi Bilim Dalı, 2023.
- Aydın, Hakan. "İttihat ve Terakki Mekteplerinin Yapısal Özellikleri Üzerine Bir İnceleme". Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Halkla İlişkiler ve Tanıtım Anabilim Dalı Halkla İlişkiler Bilim Dalı, 2008.
- Aydın, Nermin Zahide. "İttihat ve Terakki Cemiyeti Üyelerinden İsmail Canbulad (1880-1926)". Doktora Tezi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Ana Bilim Dalı, 2014.
- Aydoğan, Erdal. "İttihat Terakki Fırkası'nın Vilayet-ı Şarkıyye Politikası (1908-1918)". Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü Müdürlüğü, 2003.
- Azman, Ayşe. "Türk Basınında Siyasi Bir Gazeteci Hüseyin Cahit Yalçın". Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Gazetecilik Ana Bilim Dalı, 1994.
- Babacan, Hasan. "Mehmed Talat Paşa 1874-1921 (Siyasi Hayatı ve İcraatı)". Doktora Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Ana Bilim Dalı, 1999.
- Badur, Ayşe Köse. "A Civil Unionist: The Biography of Mehmed Cavid Bey, 1876-1926". Doktora Tezi, Boğaziçi Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Ana Bilim Dalı, 2021.
- Başkan, Ömer Fatih. "İttihat ve Terakki Dönemi Protestolar, Mitingler, Nümayişler ve Boykotlar (1908-1918)". Doktora Tezi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Ana Bilim Dalı, 2019.
- Baycar, Adnan. "Ahmet Cavid Bey'in Müntehabatı (Tahlil ve Tenkitli Metin)". Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yakınçağ Tarihi Bilim Dalı, 1999.
- Beki, Mehmet Edip. "İslâmcı Düşünür Said Halim Paşa ve Siyasi Düşünceleri". Doktora Tezi, İstanbul Sabahattin Zaim

- Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tarih ve Medeniye Araştırmaları Ana Bilim Dalı Tarih ve Medeniyet Araştırmaları Bilim Dalı, 2021.
- Bengi, Süleyman Hilmi. "Gazeteci, Siyasetçi ve Fikir Adamı Olarak Hüseyin Cahit Yalçın". Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Ana Bilim Dalı, 1998.
- Çakıcı, Bayram. "Meşrutiyetten Cumhuriyete Bir Osmanlı Bürokratı İsmail Canbulat Bey". Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Ana Bilim Dalı, 2023.
- Çiçek, Muhammed Talha. "Cemal Pasha's Governorate in Syria, 1914-1917". Doktora Tezi, Sabancı Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Ana Bilim Dalı, 2012.
- Çolak, Mustafa. "Alman Arşiv Belgelerine Göre Alman İmparatorluğu'nun Doğu Politikası Çerçevesinde Kafkasya Politikası (1914-1918)". Doktora Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Ana Bilim Dalı, 1999.
- Demir, Zekeriya. "İttihat ve Terakki Dönemi İktisat Politikası Tartışmaları". Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2003.
- Demirbaş, Osman. "İttihat ve Terakki Cemiyeti ve Milli Mücadele". Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Anabilim Dalı, 1999.
- Efiloğlu, Ahmet. "İttihat ve Terakki'nin Azınlıklar Politikası". Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Bilim Dalı Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Ana Bilim Dalı, 2007.
- Eyicil, Ahmet. "Doktor Nazım Bey". Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü İnkılap Tarihi Anabilim Dalı, 1988.
- Gazel, Ahmet Ali. "Hüseyin Cahit (Yalçın) Bey'in Siyasi Hayatı (1908 - 1913)". Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Ana Bilim Dalı, 2000.
- İdil, Aydın. "1921 - 1922 Yıllarında 'Basmacı Hareketi' ve Enver Paşa". Doktora Tezi, Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Ana Bilim Dalı, 2011.
- Kerimoğlu, Hasan Taner. "İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin Rum Politikası 1908-1914". Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, 2008.
- Kocaoğlu, Bünyamin. "İttihat ve Terakki Fırkasının Dağılımı". Doktora Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, 2003.
- Küçük Sevil, Hülya. "İttihat ve Terakki Döneminde İslamcılık Hareketi (1908-1914)". Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Ana Bilim Dalı Yakınçağ Tarihi Bilim Dalı, 2005.
- Küçükali, Gökmen. "İttihat ve Terakki Cemiyeti'ne Muhalefeti Yönüyle Âsaf Muammer". Doktora Tezi, Mardin Artuklu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Yakınçağ Tarihi Programı, 2013.
- Mehmetefendioğlu, Ahmet. "İkinci Meşrutiyet Döneminde Osmanlı Hükümetleri ve İttihat ve Terakki". Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, 1996.
- Özdemir, Yavuz. "Enver Paşa'nın 3. Ordu Günleri". Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Ana Bilim Dalı, 1994.
- Öztürk, Mustafa. "Cavid Bey'in İktisadi Düşüncesi ve Uygulamaları". Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Ana Bilim Dalı İktisat Tarihi Bilim Dalı, 2023.
- Öztürk, Şeyma. "Arapların Gözüyle 20. Yüzyıl Arap İsyanları ve İttihat ve Terakki". Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İslam Tarihi ve Sanatları Anabilim Dalı, 2023.
- Sancaktar, Fatih Mehmet. "II. Meşrutiyet'ten Cumhuriyet'e Türk Aydınında Milli Egemenlik Düşüncesinin Gelişimi (1908-1924): Hüseyin Cahit (Yalçın) Örneği". Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Ana Bilim Dalı, 2005.
- Sezer, Selim. "Osmanlı Suriye'sinde İslahat Tartışmaları ve Birinci Dünya Savaşı Öncesinde İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin Suriye Siyaseti". Doktora Tezi, Galatasaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi Anabilim Dalı, 2017.
- Sivaz, Bayram Ali. "İttihat ve Terakki Partisinin Beden Eğitimi Ve Spor Politikaları ve Uygulamaları". Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, 2016.

- Smakaj, Gentrit. "İttihat ve Terakki ve Arnavut Meselesi (1908-1913)". Doktora Tezi, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2022.
- Sönmez, Banu İşlet. "İttihat ve Terakki Dönemi Arnavut Muhalefeti ve Arnavut Ulusal Hareketi". Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Ana Bilim Dalı, 2004.
- Sürgevil, Sabri. "1914-1918 Yılları Arasında İttihat ve Terakki Fırkası'nın İzmir Politikası". Doktora Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Ana Bilim Dalı, 1984.
- Turlybek, Aslan. "Enver Paşa 1918-1922". Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Ana Bilim Dalı Genel Türk Tarihi Bilim Dalı, 2013.
- Uca, Alaattin. "İttihat ve Terakki Liderlerinden Doktor Bahaeddin Şakir Bey". Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Ana Bilim Dalı, 2009.

Sonuç

İttihat ve Terakki ile ilgili çalışmalar yeni sayılamayacak kadar eski ve eski sayılamayacak kadar da yenidir. Yapılan çalışmalara bakıldığı zaman cemiyetin siyasi yaşamından sosyo-kültürel özelliklerine, dış ilişkilerinden şahsiyetlerin müstakil yaşamlarına kadar İttihat ve Terakki'nin her alanında çalışmalar mevcuttur.

Bulgular ilk incelendiğinde göze çarpan husus siyasi çalışmaların ve cemiyetin asli ve Merkez-i Umumi üyeleri ile ilgili bağımsız çalışmaların yani biyografik araştırmaların daha yoğunlukta olduğudur. İttihat ve Terakki Cemiyeti mensupları üzerinde çok sayıda çalışmanın yapılmasının sebebi bu şahısların hem Cemiyet içinde hem de İmparatorluk genelinde yarattığı önemli etki olabilir. Ancak Cemiyetin eğitim ve sosyal hayata ilişkin faaliyetleri hakkındaki çalışmalar azınlıktadır. Bunun nedeni muhtemelen üyelerinin ve Cemiyetin bizatihi kendisinin daha dikkat çekici ve tartışmaya açık olmasıdır. Cemiyetin, seçkin bir sınıfın destekçisi olmaktan çok tabana yayılmış olması¹⁰ Cemiyet ve üyelerine yönelik eleştirilerin de önünü açmaktadır.

Bunla beraber, dikkat çeken hususlardan biri de Yüksek Lisans tezlerinin sayısının Doktora tezlerinden fazla olmasıdır. Yapılan çalışmalar incelendiğinde yüksek lisans tezlerinin daha çok mikro düzeyde çalışmalar olduğu, doktora tezlerinin ise daha geniş, makro düzeyde bir kapsama sahip olduğu görülmektedir. Bu da dikkate alınması gereken önemli bir noktadır.

Bir diğer önemli husus da İttihat ve Terakki dönemindeki dış ilişkiler konusundaki çalışmaların az olmasıdır. Bulgular kısmında da görüldüğü gibi çalışmalar dönemin Osmanlı sınırları içerisinde kalmış ve ağırlıklı olarak Rusya üzerinde yoğunlaşmıştır. İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin Avrupa ile ilişkileri daha az ele alınmıştır. Özellikle Birinci Dünya Savaşı sırasında İttifak Devletleriyle, özellikle de İngilizlerle olan müzakereler geri planda kalmıştır.

Özetle İttihat ve Terakki Cemiyeti, tarih içinde olduğu kadar toplumsal hayatta da var olmuş ve toplumsal hayatın her alanına nüfuz etmeyi başarmış bir oluşumdur. Yapılan çalışmalar ve ilgili alanlar bunun önemli kanıtlarıdır.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazar, çıkar çatışması olmadığını beyan etmiştir.

Finansal Destek: Yazar, bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: The author has no conflicts of interest to declare.

Financial Disclosure: The author declared that this study has received no financial support.

¹⁰ Feroz Ahmad, *Modern Türkiye'nin Oluşumu*, 19. bs (İstanbul: Kaynak Yayınları, 2022), 223.

Kaynaklar

- Ahmad, Feroz. *Modern Türkiye'nin Oluşumu*. 19. bs. İstanbul: Kaynak Yayınları, 2022.
- Akşin, Sina. *100 Soruda Jön Türkler ve İttihat ve Terakki*. İstanbul: Gerçek Yayınevi, 1980.
- Gürkan, Emrah Sefa. *Cumhuriyet'in 100 Günü İnkılabın Ayak Sesleri*. 1. bs. İstanbul: Mundi Kitap, 2023.
- Hanioğlu, M. Şükrü. *Bir Siyasal Örgüt Olarak Osmanlı İttihat ve Terakki Cemiyeti ve Jön Türklük (1889-1902)*. İstanbul: İletişim Yayınevi, 1989.
- Lewis, Bernard. *Modern Türkiye'nin Doğuşu*. 13. bs. Ankara: Arkadaş Yayınevi, 2022.
- Mehmetefendioğlu, Ahmet. *İkinci Meşrutiyet Döneminde Osmanlı Hükümetleri ve İttihat ve Terakki*. Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, 1996.
- Şakir, Ziya. *İttihat ve Terakki- II Nasıl Yaşadı?*. İstanbul: Akıl Fikir Yayınları, 2014.
- Tekir, Süleyman. *İttihatçılık Doğuş*. 1. bs. İstanbul: Kronik Kitap, 2023.